

SİVAS TOPRAĞININ ÜÇ MÜNBIT KÜLTÜR VADİSİ:

ÇAMŞIĞI - EMLEK - İLBEYLİ

Dr. Doğan KAYA

Geniş ve çeşitlilik arz eden bir coğrafyada uzanan Sivas, zengin halk kültürüyle de Anadolu'nun odak noktasını teşkil eder. Bir bakıma, Anadolu'nun özetidir. Bir başka deyişle, yabancı kültürlerin pek etkisinde kalmamış bir ilimizdir. Bunun sebepleri tarihî, coğrafi, İktisadî ve ticarî faktörlere bağlanabilir. Gerek Selçuklular gerekse Osmanlılar döneminde özellikle kültürel yönden hiç bir devletin egemenliğine girmemiştir. Ancak geniş topraklara sahip olmasından ve bazı kavimlerin muhtelif yörelere yerleşmesinden dolayı birtakım kültürel farklılıklar vardır.

Otantik özellikleriyle ve zengin folkloruyla dikkatleri üzerinde toplayan Sivas'ta, dikkati çeken bir husus da âşıklarının çokluğudur. İlk temsilcilerini XVI. yüzyılda bulabildiğimiz Sivas yöresi âşıklarının toplam sayısı bugünkü tespitlerimize göre 1000'in üzerindedir.

Geniş bir yüzölçümüne sahip bu topraklarda halk, tabiatıyla yaşadığı yöreleri kendince isimlendirmiştir. Bu cümleden olarak, Sivas'ta üç yöre vardır ki, asıl şöhretini, idari isimlendirmelerle değil de kendince verdiği isimlendirme ile sağlamıştır. Bunlar; Çamşılı Yöresi, Emlek Yöresi ve İlbeyl / Elbeyi Yöresi'dir. Öyle ki, halk bilhassa Sivas dışında bulunduğu yerden söz ederken "Elbeyi'nin Esköyündenim." veya "Emlek Beyyurdu'ndan" yahut da "Çamşılı'n Kaygısız köyünden" gibi ifadeler kullanarak, önce yöresini, sonra köyünü söyler.

Her üç yörenin halkı da Türk asıllıdır. Bu yöreler, pek çok yönden olduğu gibi yetiştirdiği âşıklar yönünden de haklı bir gurura sahiptirler.

ÇAMŞIĞI YÖRESİ

Âşıkların yatağı olarak nitelenen Sivas'ın daha ziyade Divriği, Kangal ve Şarkışla ilçelerinde âşıkların yoğunlaştığı görülür. Söz konusu ilçelerden Divriği'de de âşıkların kümeleştiği yer olarak Çamşılı yöresi karşımıza çıkar.

Çamşılı yöresine dâhil edilen köylerin tamamı Alevi olup Türkmen asıllıdır. Çok küçük bir coğrafi alana sahip olmasına rağmen şu açık yüreklilikle söyleyebiliriz ki; yoğunluk itibarıyla Türkiye'nin bağrından en fazla âşık yetiştiren yöresi Çamşılı'dır. Yörede ozan sayısının fazla olmasında en başta gelen sebep; yüzyıllar boyu yapıla gelen Ayin-i Cemler ve sazlı-sözlü ortamdır. Elbette ki dert, aşk, gurbet vs. gibi başka sebepler de vardır. Ancak saz ve şiir geleneğinin öteden beri var olması asıl sebep olarak kendini gösterir.

Çamşılı köylerinin tamamı Alevî- Bektaşî inanca sahiptir. Burası, gelenek-

görenek, inanç ve diğer otantik özelliklerini hâlâ muhafaza eden bir yöredir. Ancak geçim ve çocukların daha iyi şartlarda tahsil görmesi gibi sebeplerden dolayı çok sayıda göç vermiştir. Öyle ki köylerin toplam nüfusu 400 civarındadır. Ankara ve İstanbul'da yaşayan halk yaz aylarında geçici olarak köyelerine gelmektedirler.

“Çamşihî” kelimesinin aslı “Çamşeyhî” dir. Şeyh, “Alevi lideri, bir zümrenin önderi” anlamına gelmektedir. Çamşihî köyelerinin kuruluşu bir efsaneye dayandırılır.

Bu vesile ile bu efsanenin ne olduğunu nakletmek yerinde olacaktır.

Hacı Bektaş zamanında, Denizli civarında insanlara zulmeden kişilere düşman olup ilk fırsatta onları öldüren Şemseddin Sultan adında Karakesici olarak nam salmış birisi vardır. Gün gelir, öldürdüğü adamların sayısı 99'a ulaşır. Karakesici yaptıklarından pişmanlık duyup, insafa gelir ve tövbe etmek için gördüğü insana sorup ulu bir zat arar. Ona, Hacı Bektaş'ı salık verirler.

Karakesici, Hacı Bektaş Velinin yanına gidip ona durumunu anlatır. Hünkâr, hiç sesini çıkarmaz. Ocakta yanmakta olan çam} dalının kösevisini (*kösevi*: ucu yanmış ağaç) çıkarıp Karakesici'ye verir:

-Bunu al, yedi yolun ortasına dik. Etrafına da bostan ek. Gelene gidene babanın hayrına yedir. İnsanlara iyilik etmekten geri kalma. Ne zaman ki bu kösevi yeşerirse, bil ki o zaman günahların affolun

Karakesici, nasihati alıp adam öldürdüğü yere gider. Oraya, yedi yolun ortasına bu çam kösevisini diker, etrafını da bostan eder. Gelen giden bu bostandan yararlanır. Öyle ki, Karakesici'nin adı zamanla “Bostancı Baba”ya çıkar.

Birgün birisi buradan geçmekteyken Bostancı Baba, bu adama bostanından bir şeyler almasını rica eder. Adam işinin acele olduğunu bahane ederek “Bostanın başına çalınsın, benim şehirde işim var.” diyerek almak istemez. Bunun üzerine, uzun zamandır günahlarının affedilmesini bekleyen ve iyice umutsuzluğa düşen Bostancı Baba (Karakesici-Şemseddin Sultan), kendi kendine; “Zaten doksan dokuz oldu, bir tane daha olsa ne olur.” deyip adamı orada öldürür. Canı sıkılmış olarak olay yerinden uzaklaşırken birden diktiği çamın yeşerdiğini fark eder. Ağacı yerinden söker, Hünkâr Hacı Bektaş'a götürmek için yola koyulur. Yolda birkaç köylünün kendisine doğru geldiğini görür. Köylüler, Bostancı Baba'ya; bir adamın oralardan geçip geçmediğini sorar. Bostancı Baba da onlara ne yapacaklarını sorar. Onlar da; köyelerine bir şeyhin / şihın geldiğini, o adamın da şeyhi ihbar etmeye gittiğini söylerler. Bunun üzerine Bostancı Baba, onu öldürdüğünü söyler. Oradan ayrılıp Hacı Bektaş'ın huzuruna gider, çam kösevisini yeşerttiğini söyler. Hacı Bektaş:

-Sen artık Hakka yettin. Kuru bir ağaç gibiydin, şimdi yeşerdin. İnsanlar dalından yaprağından, gölgenden, meyvendenden faydalanacaklar, der.

Karakesici, Hünkâr a hizmet eder, kendisine kemer-best kuşanır. Gün gelir, Hünkâr Hacı Bektaş Veli Karakesici'ye destur verir;

“Bu köseviyi atıyorum. Nereye düşerse, oraya git, orada faaliyet göster.

Hünkâr yeşeren çam dalını fırlatır. Çam kösevi yine Aydın Denizli illerine düşer. Karakesici Hacı Bektaş'ın buyruğu doğrultusunda burayı mekân tutar ve faaliyetlerine başlar.

Zamanla Karakesici ölür. Kendiden sonra gelen nesli, Şeyh Bedrettin isyanına katılırlar. O isyanda önemli rol oynarlar. İsyân sonrası Karakesici evlatları (Çamşeyhliler) darmadağın edilirler. Uzun yıllar izi belli olmaz. Kara Halil Baba (Karababa), Balkanlarda Dimetoka'da Bektaşî dergâhının önde gelen ismi olarak ortaya çıkar, Hacı Bektaş'a dördüncü post sahibi olarak tüm dünyadaki Alevi Bektaşîlerin lideri seçilir.

Karababa döneminde oğlu Hüseyin Abdal, Hacı Bektaşî türbesinde iyi şekilde yetişir. Babasının ölümünden sonra da Anadolu'ya açılır. Mısır, Suriye, Irak, İran dolaştıktan sonra Malatya üzerinden Divriği'nin Höbek köyüne yerleşir. Sonra Çaltı çayı kenarına tekkesini kurar. Budala Ali Baba isminde bir oğlu olur. Budala Ali Baba'nın da Mahmut, Kamber, Süleyman ve Mehmet isimli dört tane çocuğu olur.

Sinemin Yazısı denilen şimdiki Çamşılı topraklarını ve etrafındaki büyük toprakları bu kardeşler büyük mücadeleden sonra alırlar. Büyük Mahmut Ağa Osmanlı Devletine karşı isyan eder. İsyân sonunda Çamşılı topraklarından uzaklaşırlar. Aradan on-on beş yıl geçtikten sonra tekrar topraklarına dönerler. Geldiklerinde toprakların başka aşiretler tarafından işgal edildiğini görürler.

Kardeşler Çamşılı topraklarına yanlarında getirdikleri taliplerini ve dostlarını alarak yeni yeni köyler kurarlar.

Mehmet Ağa Kaygısız köyünü, Süleyman Ağa Çamoğa köyünü, Kamber Ağa Başören köyünü kurar. Yeğenleri İbrahim Ağa da Şahin köyünde kalır. Daha sonra İbrahim Ağanın çocukları Çakırağa köyü, Mamoğa köyü, Baloğa ve Dişbudak köylerini kurarak topraklara tamamen yayılırlar.

Hüseyin Abdal, Divriği, Kangal, Zara, İmranlı, Arguvan, Akçadağ, Hekimhan, Darendede, Atma hatta Zile ve Şarkışla'da etkili olabilmiş ulu bir zattır. Ali Metin; “Elimizdeki hüccetimiz Hz. Ali'nin oğlu Muhammed Hanefi'den Ahmed Yesevi'ye çıkar” diyerek soylarının Hz. Ali'ye kadar dayandığı beyan eder.

Çamşılı yöresi Divriği'nin batısına düşer. Bu yörede yer alan köylerin başlıcası şunlardır:

Azizağa (Başören'in mezarası), Balova (Baloğa), Başören, Çakırağa, Dişbudak, Eyübağa (Ölçeklinin mezarası), Kaygısız (Gölören / Gölveren), Çamoğa (Gürpınar), Mamoğa (Ağın Gözecik), Şahin (Aşağı köy, Hacı Ağanın köyü).

Çamşılı, iki cephesiyle dikkatleri üzerinde toplayan bir yöredir. Bunlar; yöreye has çalınıp söylenen ezgiler ile halk şairleridir. Bölgenin manzum ürünlerinin ezgisel yapısı başlı başına bir çalışmayla üzerinde mutlaka durulması gereken bir konudur. Bu yöreye ait adından söz edebileceğimiz âşıkların başlıcaları şunlardır: *Akarsu, Ali Ağa, Ali Rıza, Aziz Toprak, Budala, Celâl Dede, Cemali, Dertli Gulam, Derviş Çınar, Ehlisoydan, Elif Edna, Ertekin, Feyzullah, Gatih Dede, Garip Hıdır, Haşan Çavuş, Hatice Mihrap, Hüseyin Abdal, Hüseyin Gazi, Hüseyin, İsmail Toprak, Karababa Battal, Karababa M. Ali, Karakuş, Mahmut Erdal, Metini, Mim Ali, Rehberi, Seyit Ali, Sinemi, Şahini, Tamey, Ummani.*

Yöre âşıklarının en belirgin özelliği çoğunun saz çalmalarıdır. Şiirlerinde dikkatimizi çeken diğer özellik de sılaya hasreti anlatması ve Alevî inancının dile getirilmesine ağırlık verilmesidir.

EMLEK YÖRESİ

Emlek yöresi, Şarkışla'nın batı ve kuzeybatısında Kızılırmak vadisinde yer alan; Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Nalbant, Akdağ ve Sırıklıdağlarla çevrilmiş olan bölgedir. Bugün, Emlek yöresinde büyük çoğunluğu Şarkışlada olmak üzere Yıldızeli, Gemerek, Pınarbaşı, Sarıoğlan ve Akdağmadeni'nde 80 civarında köy vardır. Bunların içinde Kaldurak, Verdikişlası gibi pek çok yerleşim merkezi bugün mevcut değildir.

Emlek yöresine dâhil edilen köylerin bazıları şunlardır:

Ağcakışla, Ağcaşehir, Akçasu, Alaçayır, Alaman (Veziralan / Başkışla), Baclu, Bağcacık, Bağlararası (Adıyaman), Başağaç, Benlihasan (Hekimkişlası), Belviran, Beyyurdu (Köylez), Bozhüyük, Bozkurt, Burhan, Canabdal (Alınpınarı), Güdül, Çakal, Çamlıca (Kürtköyü), Çanakçı (Osmanlı), Çepni-Çunkar, Çınarcık, Dendil, Davulalan, Emlek-Hüyük (Karaüyük), Kaleköy, Karacaören, Kavak, Mezra, Eskiuyurt (Alakilise), Faraşderesi, Gaziköyü, Göynüklü, Güdül, Gülören, Hardal (Hatir), Hocabey (Hızırbey), İğdecik (İğdelüce), İlyashacı, İnciğin, Kapaklıpınar, Kaplan, Karaca-ören (Karacaviran), Karadere, Karaö- zü, Kavak, Keklice, Kümbet, Mescit, Naili, Ortaköy (Ortakışla), Ortatepe, Ortatopaç, Otluk, Örtülü. Pınarcık, Saraç, Sarıkaya (Kürtaraposman), Sarıtekke (Sarıabdal), Sivralan, Temecik, Tekmen, Tezekçikavağı (Temecik), Viranşehir, Yahyalı, Yalanı, Yassıkışla, Tavşancudı, Yenice, Yuvalıçayır, Yükselen (İğdiş).

Bu köy ve beldelerden Bozhüyük Yozgat Akdağmadeni'ne, Alakilise, Burhan, Dendil, Keklice, Tekmen Gemerek'e, Davulalan, Naili ve Yuvalıçayır Yıldızeli'ne Karaözü de Kayseri ye bağlıdır.

Emlek yöresinde yetişmiş âşıkları köylerine göre şu şekilde sıralayabiliriz:

ŞARKIŞLA

Ağcakışla: Rüstem Bostancı, Halil Soylu, Mustafa Soylu.

Ağcasu: Cemile.

Alaman: İhsanı (Zülfikar)

Beyyurdu: Ali Yılmaz, Alişan, Cemâl Öztürk, Duran Doğan, Emine, Halil Doğan, Hamdi Doğan, Haşan, İbrahim Doğan, İsmail Kaya, Kamberi, Kul Mehmet, Muharrem Kaya, Murtaza, Musa Doğanay, Sefil Hamza, Süleyman Doğan, Yusuf Sönmez, Ziya Doğan.

Bozhüyük: Kamberi / Visali.

Çanakçı: Garip Çınar, Gülçınar.

Çepni: Devamî (Emir Özkan), İzzet Özbek, Mustafa Özbek.

Davulalan: Kâzım, Mehmet, Refiki.

Eskiyurt: Akdağ, Ali Abbas, Fakir Etem, Özmen, Türksever.

Gülören: Ali Özüdoğru, Hürkardeş. Hardal: Hüseyin (Akkaşların), Sefil / Kul Edna, Bayram Daldal, Hulki (Hasan Yılmaz), Hüseyin (Özyazıcı), Mustafa (Kök).

Hocabey: Derviş Ali, Hamza Demirer.

Hüyük: Yusuf, Kul Sabri / Sabri / Sabri Baba / Garip Ali, Derviş Ali, Sıtkı, İzzeti i Nefreti' Ali İzzet Özkan, Ahıoğlu / Devranî (Haşan Tural), Aziyet (İzzet Savaş), Ülkerî, Veli San, Yetkin. İğdecik: Hüseyin, Kamer, Veli, Sarı Hacı İlyashacı: Kul'Hüseyin, M. Ali Emektar, Hüseyin Devrim Şahin, Mahmut Demirkaynak.

Kaleköy: Hüseyin Ali Baba, Kemter. Karaözü: Dilsiz Ozan, Işık, Fevzi. Kümbet: Bektaş, Kul Mustafa, Kul Abdal, Dudu, Gulami, Muhibbi (Muharrem Tezcan), Nihani, Sefil Kul Himmet, Suzi, Veli Ayar.

Mescit: Fatma Hasgül, Veysel Üstün. Naili: Ali.

Ortaköy: Abdurrahman Seçkin Battal, Aydoğmuş, Aydın Kubatlar, Aziz, Çavuş (Mustafa Özdoğan), Hulusî, Hüseyin Ersoy, Derviş, Feyzi, Kemal (Gündüz), Mehmet Eti, Dertli / Sefil Vefa / Muharrem Gündüzer, Seçkin, Seyfi Fındık, Süleyman Erdoğan, Şevki Dinçal.

Saraç: Gülhanım, Haşan Şahin, Enver Şahin, Haydari, Hıdır Özkan, Hıdır Şimşek, Hikmeti Kara, Nurettin, Kul Kemâl, Mahmut Şahin, Sakini, Mamo, Mehmet Mehmet Çakmak, Mihmanî / Yüzbaşıoğlu, Muharrem, Naki Çakmak, Sefil Mehmet, Servet, Süleyman Yıldırım, Yeter, Zeynel Alvur, Zeynel Çetin, Zeynel Kılıç.

Sarıkaya: Durmuş Çetinkaya, Hüseyin Gürsoy, Hüseyin, Veysel Tirel. Saritekke: Haşan Sevgen, Hüseyin Gülmez.

Sivralan: Fadime, Ali / Özsoy, Veysel Şatiroğlu, Veysel Kaymak, Hıdır Güç, Ali Güç, B. Sami Bozkurt, İmranî (Mehmet İmran), Baba İbrahim, Deruni (Ali), Dursun Kaymak, Hoşnut, Musatafa (Çam)

Temecik: Gulami (İbrahim Pınarbaşı), Hüseyin Özdemir.

Yahyalı: Ezkarî (İbrahim), Kul Salih (Şenol), Kul Hüseyin (Şenol), Osman Öksüz, Şeyhoğlu (Abdullah Şenol). *Yalanı:* Yalınayak.

Yuvalıçayır: Şahin.

Yükselen: Gömleksiz, Hulusi Şahancan, Hüseyin Şahancan, Kamber Gürbüzdal.

GEMEREK

Eskiyurt: Akdağ (Güzel Akdağ), Ali Abbas Bakır, Fakir Etem (Etem Bakır), Durmuş Özmen, Battal Türksever.

YILDIZELİ

Naili: Ali (Aksoy)

Davulalan: İbrahim Kızılgöz, Mehmet Kızılgöz, Refiki (Mehmet Şanlı), Kâzım Kaplan.

Şahin Kolay.

SARIOĞLAN - KAYSERİ

Karaözü: Dilsiz Ozan (Hüseyin Yılmaz), Fevzi Çoban, Mehmet Ali Işık

Emlekli âşıkların köylere göre dağılımı gözönüne alındığında, görüldüğü gibi âşıkların, en fazla Beyyurdu, Ortaköy, Hüyük, Kümbet, Saraç ve Sivralan köylerinde kümelenildiğini görmekteyiz. Yöredeki köy sayısının fazlalığı ve âşıklık geleneğinin yaygın olması âşık sayısının da çok olması sonucunu doğurmuştur.

Yetişen âşıklar içinde Kemter, Veli, Ali İzzet Özkan ve Mihmani gibi gücünü ispatlamış ve ülke çapında ün kazanmış, hatta Âşık Veysel gibi ünü ülke dışına taşımış olanlar vardır.

İsimlerini sıraladığımız âşıklardan dokuzu kadındır. Bunlar; Cemile Uzundal Dudu, Emine, Fadime, Fatma Hasgül, Gülhanım, Kamer, Sakini, Yeter.

İLBEYLİ YÖRESİ

İlbeyli / Elbeyi Yöresi, halkın; “Üst başı Kavlak, alt başı Yanalak” diyerek sınırını çizdiği ve Sivas’ın güney batısında iskân edilmiş 42 pare köyden oluşur. İlbeylilerin Afşar, Bayat veya Alkirevli boyuna bağlı oluklarına dair bazı görüşler vardır. Faruk Sümer’in ve Osman Turan’ın verdiği bilgilere göre 11- beyliler, XII. yüzyılın sonlarında İran’ın Horasan bölgesinden Anadolu’ya gelmişlerdir.

İlbeylilerin 1271 yılında Sivas’ta inşa edilen Buruciye Medresesindeki bir taş madalyonda yazılı bulunan İlbeyli nahiyesinin Eskiköy’üne ait ibareden, onların XIII. yüzyılda Sivas’ta buldukları ortaya çıkmıştır. Bu bilgileri bize veren ve

İlbeyliler hakkında oldukça geniş ve doyurucu bir çalışma yapan Kadir Pürlü; "Osmanlılar döneminde İlbeyli aşireti kesin olarak bilemediğimiz sebeplerden dolayı ikiye bölünmüş, bir kısmı Halep civarında kalırken, bir kısmı da Sivas'a gelip yerleşmiştir." demektedir.

Söz konusu 42 köy, Şarkışla ve Sivas toprakları arasında yer alır ve köylerin bazıları şunlardır; Akcainiş, Akkuzulu, Apaköy, Aylı, Bedirli, Bostancık, Çallı, Çaypınar, Çongar, Damılı, Damlacık, Durdulu, Eskiapardı, Eskiköy, Gazi- bey, Gözmen, Güney, Hanlı, Haydarlı, Hayırbey Herekli, Kabasakal, Kâhyalı, Karalar, Kartalca, Kavlak, Kayadibi, Keçili, Kızılova (Kızılcaköy), Kızılöz, Koyuncu, Menşürlü, Sarıdemir (Kürtköyü), Savcun, Sorguncuk, Söğütçük, Tatlıcak, Yanalak, Yaramış, Yeni Apardı, Yeni Kızılcakışla (Menşürlü Kızılcakışla)'dır.

İlbeyi Yöresinde adından söz edeceğimiz halk şairleri şunlardır: Ali Rıza Taçlı, Bedir Karakuş, Bekir Güzeldağ, Garip İsmail, Hitabı, Hüseyin Yurt, İhsan Koyun, İhsan Yüksekaya, İsmeti, Kadir Baba, Kerim Kurban, Kul Mustafa, Mehmet Elmas, Mithat Öztük, Mustafa Toy, Noksanı, Ömerî, Perişanı Baba, Pirlıoğlu, Rahmi İpek, Recep Kızılkaya, Refiki, Süleyman Avcı, Turan Karakaş.

Sivas 'ın coğrafi sınırları içinde bulunan *Çamşılı, Emlek ve İlbeyi* yörelerinde bugün aşağı yukarı 170 kadar köy vardır. Bu yörelerden en fazla halk şairi Emlek yöresinden çıkmıştır. Çamşılı yöresinde sayıca az köy bulunmasına rağmen bağrından ünü Türkiye'ye yayılmış halk şairleri yetişmiştir. Her iki yörede yetişen şairlerin çoğu ustaca saz çalmışlardır. Ancak burada tanıtmaya çalıştığımız İlbeyi yöresi şairleri pek saz çalmamıştır. Şiirlerini irticali olarak söyleyen azdır ve daha ziyade yazarak ortaya koymuşlardır.

Kaynakça:

Aslanoğlu, İbrahim, "Veysel'i Yetiştiren Çevre Şairleri", *Sivas Folkloru*, I (5), 6.1973. Aslanoğlu, İbrahim, *Divriği Şairleri*, İstanbul 1961.

Aydın, Mehmet, *Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi*, Ankara, 1984.

Beyoğlu, Ağacan, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul, 2000.

Ehlisoydan, Hüseyin Hilmi, *Çamşeyh Çeşmesi*, Sivas, 1960.

Erdal, Mahmut, *Bir Ozanın Kaleminden*, İstanbul, 1999.

1. *Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 1999, s. 142-153.

- Işık, Mahmut, *Afşarlar*, Ankara, 1963.
- Kalkan, Emir, *XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi*, Ankara, 1991.
- Karakul, Ali Ekber, *Hüyük-Mescit-Ortaköy ve Sivrialan Köyleri Âşıkları*, Sivas, 1994
- (Basılmamış Lisans Tezi).
- Kültür Bakanlığı, HAGEM Arş.*, No: YB. 86. 0122.
- Âşık Metin, *Ali Pençe-i Âl-i Aba*, İstanbul, 1992.
- Metin, Hüseyin Gazi, *Alevilikte Cem*, Ankara 1997.
- Özdeş, Ömer, *Folklor Derlemeleri, İlbeyli Türkmenleri Arısında*, Gaziantep, 1939.
- Pürlü, Kadir, *Sivas'ta İlbeyli Türkmenleri*, C. 1, Sivas, 2002.
- Sevengil, Refik Ahmet, *Çağımızın Halk Şairleri*, İstanbul, 1967.
- Sümer, Faruk, Oğuzlar, (Türkmenler), Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları, İstanbul, 1999.
- Turan, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, İstanbul, 1980.